

Sygn. akt II UK 389/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 marca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSA Agata Pyjas-Luty

w sprawie z wniosku D. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 marca 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 24 kwietnia 2013 r.,

uchyla zaskarżony wyrok oraz zmienia pkt. 1 poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 14 września 2012 r., w ten sposób, że oddala odwołanie wnioskodawcy.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2013 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację strony pozwanej - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 14 września 2012 r.,

zmieniającego zaskarżoną przez wnioskodawcę D. S. decyzję organu rentowego z dnia 24 listopada 2010 r. i przyznającego odwołującemu się wnioskodawcy prawo do wcześniejszej emerytury od dnia 1 września 2010 r., w oparciu o art. 29 w związku z art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.). W pkt 2 tego wyroku (niezaskarżonym apelacją przez organ rentowy), Sąd pierwszej instancji uwzględnił odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 29 grudnia 2010 r., dotyczącej ustalenia wysokości kapitału początkowego i doliczył jako okres składowy okres zatrudnienia wnioskodawcy w ramach umowy o praktyczną naukę zawodu w G. Wytwórni Części Samochodowych od dnia 1 września 1966 r. do dnia 31 marca 1967 r., w oparciu o art. 3 i art. 10 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. nr 45, poz. 226 ze zm.).

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawca (ur. 14 czerwca 1949 r.) uczęszczał w latach 1964/1965 do Zasadniczej Szkoły Zawodowej w G., ucząc się zawodu ślusarza, a następnie od dnia 1 września 1966 r. rozpoczął (ponownie) naukę w tej szkole, przy czym w trakcie nauki podpisał umowę o naukę zawodu z G. Wytwornią Części Samochodowych i otrzymywał wynagrodzenie za świadczoną na podstawie tej umowy pracę. W dniu 31 marca 1967 r. odwołujący się został wypisany ze szkoły na własne żądanie.

Decyzją z dnia 14 maja 1993 r. organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do renty inwalidzkiej według pierwszej grupy inwalidów w związku z wypadkiem w pracy, zaś decyzją z dnia 3 lipca 1998 r. ustalił wnioskodawcy rentę w dotychczasowej wysokości od dnia 1 lipca 1998 r. Od powyższej decyzji wnioskodawca wniósł odwołanie. Wyrokiem z dnia 26 października 1998 r., Sąd Wojewódzki w P. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do renty z tytułu trwałej całkowitej niezdolności do pracy oraz trwałej niezdolności do samodzielnej egzystencji w związku z wypadkiem przy pracy. Decyzją z dnia 11 grudnia 1998 r. organ rentowy, wykonując powyższy wyrok, stwierdził, że renta z tytułu całkowitej niezdolności do samodzielnej egzystencji przysługuje wnioskodawcy na stałe. Kolejną decyzją z dnia 5 lutego 2009 r. organ rentowy

odmówił zaliczenia wnioskodawcy do stażu pracy okresu odbywania nauki zawodu od dnia 1 września 1963 r. do dnia 31 sierpnia 1966 r., a odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji, oddalił - wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2010 r., Sąd Okręgowy w P. Decyzją z dnia 20 maja 2008 r. organ rentowy ustalił wnioskodawcy na dzień 1 stycznia 1999 r. kapitał początkowy, ustalając okresy składkowe w wymiarze 278 miesięcy oraz 18 miesięcy okresów nieskładkowych. W dniu 13 września 2010 r. wnioskodawca złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury w związku z ukończeniem 60 roku życia i osiągnięciem 25-letniego okresu zatrudnienia (okresów składkowych i nieskładkowych), do którego należało doliczyć okres pracy w ramach praktycznej nauki zawodu od dnia 1 września 1966 r. do dnia 31 marca 1967 r. W tej samej dacie wnioskodawca złożył wniosek o doliczenie tego okresu do ustalenia wysokości kapitału początkowego.

Wyrokiem z dnia 24 kwietnia 2013 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego od pkt 1. wyroku Sądu Okręgowego, wskazując w uzasadnieniu, że wnioskodawcy przysługuje prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 29 i art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W ocenie Sądu analiza art. 46 ust. 1 i art. 184 powołanej ustawy wskazuje, że art. 184 nie odsyła w zakresie warunków nabycia przez zatrudnionego w szczególnych warunkach prawa do wcześniejszej emerytury do art. 32, jak czyni to art. 46 ustawy lecz ustanawia własne przesłanki nabycia tego prawa.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik organu rentowego, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędne zastosowanie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, oraz niezastosowanie art. 29 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 46 tej ustawy. W uzasadnieniu skargi kasacyjnej wskazano na naruszenie prawa materialnego przez uznanie, że wnioskodawca spełnił warunki do przyznania emerytury określone w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w sytuacji, gdy przepis ten nie dotyczy w ogóle sytuacji wnioskodawcy, obejmując jedynie przesłanki nabycia prawa do emerytury w niższym wieku z tytułu zatrudnienia szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (odesłanie do art. 32 ustawy), twórców i artystów (odesłanie do art. 33 ustawy), górników (odesłanie do art. 39 ustawy) i kolejarzy

(odesłanie do art. 40 ustawy). Wnioskodawca nie pracował, co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nie był ani twórcą ani artystą albo górnikiem lub kolejarem i takich ustaleń nie poczyniły również Sądy orzekające w sprawie. W ocenie organu rentowego, do sytuacji wnioskodawcy ma zastosowanie art. 29 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 46 ustawy o emeryturach i rentach, których to przepisów nie zastosował Sąd Apelacyjny. Pełnomocnik organu rentowego wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji „w zakresie pkt. 1.” i oddalenie odwołania wnioskodawcy w tym zakresie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Porządkująco należy zauważyć, że skarżący kwestionuje w skardze kasacyjnej wyrok Sądu Apelacyjnego, odnoszący się do przyznania wnioskodawcy dochodzonego świadczenia (wcześniejszej emerytury). Wyrok ten nie orzeka o wysokości kapitału początkowego, ponieważ w tej części organ rentowy nie zaskarżył wyroku Sądu Okręgowego apelacją. Innymi słowy nie zostało objęte zarzutami skargi ustalenie, że w okresie od 1 września 1966 r. do 31 marca 1967 r. wnioskodawca był zatrudniony jako młodociany w G. Wytwórni Części Samochodowych.

Zarzucane w skardze kasacyjnej naruszenie prawa materialnego jest oczywiście uzasadnione, dając podstawę do orzeczenia co do istoty sprawy, biorąc za podstawę niewątpliwie ustalone okoliczności faktyczne sprawy.

Z ustaleń tych wynika, że wnioskodawca urodzony w dniu 14 czerwca 1949 r. został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy, wykazał 25-letni okres zatrudnienia (okresy składkowe i nieskładkowe) i nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego.

Zgodnie z art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach (w brzmieniu obowiązującym w chwili złożenia wniosku o przyznanie świadczenia) ubezpieczony mężczyzna urodzony przed dniem 1 stycznia 1949 r., który nie osiągnął

(powszechnego) wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1 ustawy, może przejść na emeryturę po osiągnięciu wieku 60 lat, jeżeli ma co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy, przy czym zgodnie z art. 46 ust. 1 pkt 1 i 2 tej ustawy prawo do emerytury na tych warunkach (określonych w art. 29 ustawy), przysługuje również ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. a przed dniem 1 stycznia 1969 r., jeżeli nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego (...), zaś warunki do uzyskania emerytury określone w tych przepisach spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r. - przesłanki te winny być spełnione łącznie.

Z niewątpliwego brzmienia tych przepisów wynika więc, że skoro wnioskodawca nie osiągnął na dzień 31 grudnia 2008 r. wieku uprawniającego do skutecznego ubiegania się o to świadczenie, nie mógł nabyć do niego prawa. W wyroku z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 217/10 – niepublikowany (LEX nr 950438), Sąd Najwyższy trafnie stwierdził m.in., że obowiązująca ustawa o emeryturach i rentach utrzymała dotychczasowe zasady wcześniejszego przechodzenia na emeryturę dla urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., natomiast ograniczyła takie możliwości dla urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r. mając przy tym charakter przejściowy, dotycząc ubezpieczonych, którzy w dniu jej wejścia w życie osiągnęli wiek co najmniej 50 lat. Tak więc wnioskodawca jako osoba urodzona po dniu 31 grudnia 1948 r. (wiek 60 lat, jak ustalił sąd drugiej instancji, osiągnął w dniu 14 czerwca 2009 r.), należy do tej kategorii ubezpieczonych, w stosunku do której ustawodawca, przewidział możliwość nabycia uprawnień emerytalnych na zasadach dotychczasowych, jednakże wyłącznie na podstawie szczególnych uregulowań mających przy tym charakter przejściowy i wyjątkowy (por. art. 46 ustawy). Przepis ten, co trafnie podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2009 r., I UK 243/08 (LEX nr 571847), ma charakter przejściowy w tym sensie, że dotyczy wąskiej grupy ubezpieczonych, gwarantując im prawo do wcześniejszej emerytury, mimo że prawo to nie jest przewidziane przez nowy system emerytalno-rentowy.

Rozważania te, w całości podzielane przez obecny skład Sądu Najwyższego, pozwalają na wyrażenie stanowiska, że wnioskodawca nie spełniając łącznie wszystkich warunków pokreślonych w art. 29 i 46 ustawy o emeryturach i rentach

(warunek wieku osiągnął po 31 grudnia 2008 r.) nie mógł nabyć prawa do dochodzonego świadczenia, a odmienne stanowisko Sądu Apelacyjnego, nie ma podstaw prawnych. Wyprowadzanie uprawnień do tego świadczenia z art. 184 ustawy, nie ma uzasadnienia, gdy się uwzględni sytuację prawną wnioskodawcy. Ogólnie rzecz ujmując, przepis ten wprowadził szczególną regulację intertemporalną, przewidując prawo do wcześniejszej emerytury dla zamkniętego kręgu ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy w dniu wejścia ustawy w życie (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn), przy czym przepis ten nie odsyła w zakresie warunków nabycia prawa do wcześniejszej emerytury do art. 32 ustawy, jak czyni to art. 46, lecz ustanawia własne przesłanki nabycia tego prawa. Odnosi się on do tych ubezpieczonych urodzonych poczynając od dnia 1 stycznia 1949 r., którzy w dniu wejścia ustawy w życie nie osiągnęli jeszcze wymaganego wieku, lecz w całości spełnili do tej daty ustawowo określone wymagania stażowe (tzw. ogólne i szczególne). Takim ubezpieczonym przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 ustawy pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego oraz (do dnia 1 stycznia 2013 r., tj. do wejścia w życie ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 637) rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 2013 r., II UK 381/12 – niepublikowany oraz orzecznictwo w nim cytowane).

Tym się kierując orzeczono jak w sentencji, po myśli art. 398¹⁶ k.p.c.